

УДК 371.134: 811.1/.2 + 81'24 (045)

Данилюк Сергій Семенович, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри практики англійської мови Навчально-наукового інституту іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, e-mail: sedan@bigmir.net

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ- ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація

Актуальність статті полягає у вивченні теоретико-лінгвістичних аспектів формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами Інтернет-технологій з урахуванням вимог сучасної електронної лінгводидактики. Метою статті є визначення й опис філологічних засад формування професійної компетентності студентів засобами Інтернет-технологій. Статтю присвячено висвітленню основних положень електронної лінгводидактики, котра сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх філологів в аспекті використання в едукативному процесі Інтернет-технологій. Увагу також зацентровано на описі комунікативного середовища Інтернету.

Ключові слова: Інтернет-технологія, електронна лінгводидактика, професійна компетентність, едукативний процес.

Постановка проблеми. Провідною метою електронної лінгводидактики є створення теоретичних і практичних засад викладання іноземних мов (ІМ) за допомогою електронних засобів навчання (ЕЗН), спрямованих на формування комунікативної компетентності як здатності розв'язувати комунікативні завдання в актуальних для учасників спілкування галузях і ситуаціях.

Мовленнєва компетентність, у свою чергу, ґрунтується на мовній компетентності. Лінгвістичний зміст навчання ІМ реалізується в аспектах мови (фонетиці, лексиці, граматиці), моделях пропозицій, структурах (діалозі, монологі, полілозі, дискурсі) й жанрах мовлення [17, с. 29].

Аналіз досліджень і публікацій. Різні аспекти професійної діяльності викладача іноземних мов (ІМ), специфіка його професійної діяльності в сучасній системі освіти, вимоги до змісту професійної підготовки викладача ІМ розглядалися в роботах А. О. Акишиної, І. О. Зимньої, В. Г. Костомарова, О. О. Леонтьєва, В. В. Молчановського, Ю. І. Пассова, Ж. Нантег й ін. Дослідники в царині розроблення ЕЗН мов (Е. Г. Азимов, А. А. Атабекова, М. А. Бовтенко, А. Н. Богомолів, Г. Г. Городилова, О. І. Руденко-Моргун й ін.) обґрунтовують принципи комп'ютерної (електронної) лінгводидактики, уточнюють їхній зміст, розширюють їхню номенклатуру.

Лінгвістичний аспект глобальної мережі Інтернет і лінгвістичні особливості Інтернет-спілкування відображено у цілій низці праць науковців, зокрема, Г. М. Трофимової, О. Буториної, Л. Ю. Іванова, Ф. О. Смирнова, О. Є. Войскунського, М. Ю. Сидорової, D. Crystal.

Мета статті. За мету статті поставлено завдання визначити й описати теоретико-лінгвістичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами Інтернет-технологій.

Виклад матеріалу. Практичне володіння мовою передбачає засвоєння певного обсягу мовного матеріалу. Для визначення його складу представники електронної лінгводидактики звертаються до *теоретичної лінгвістики*, опису одиниць усіх мовних рівнів і наведення їх у граматиках, словниках й інших виданнях.

Наукове підґрунтя електронної лінгводидактики становлять дані лінгвістики, у межах якої вивчається структура й система мови, описуються мовні рівні, одиниці різних рівнів і їхня ієрархія; виявляються властиві різним рівням категорії, які виражають їхні засоби й закономірності функціонування.

У сучасній лінгвістиці отримали самостійний статус різні напрями, котрі становлять особливий інтерес для електронної лінгводидактики. Представники *комунікативної лінгвістики* розглядають як одиниці комунікації мовленнєві *акти* (мовленнєву дію, яка має такі характеристики: цілеспрямованість, регульованість правилами мовленнєвої поведінки, адресність, перебіг у певній мовленнєвій ситуації) [6, с. 88]. Прагматичний аспект мовленнєвого акту, який формує модальну рамку висловлювання, складають такі компоненти: 1) мовна інтенція як намір мовця висловити певний, комунікативно значущий зміст за допомогою мовленнєвих засобів

(бувають реплікоутворювальними, тобто приводять до комунікативного результату за допомогою одного висловлювання: обіцянки, подяки, вибачення, або текстоутворювальні, тобто передають результат за допомогою низки висловлювань у діалозі-спонуканні, суперечці або в монологі-міркуванні, описі); 2) мета висловлювання; 3) учасники мовленнєвого акту, 4) обстановка спілкування. Для електронної лінгводидактики, котра навчає мовленнєвого спілкування ІМ, важливим є розподіл мовленнєвих актів на [2, с. 73]: а) інформативні; б) спонукальні; в) модальні або акти-зобов'язання; г) контактовстановлювальні, котрі забезпечують вступ, підтримання, припинення мовленнєвого контакту, й до яких належать формули соціального етикету; д) оцінні, котрі виражають емоційну реакцію на ситуацію або повідомлення.

У межах комунікативної лінгвістики досліджується комунікативна значущість структурних елементів мовленнєвих актів (слів, словосполучень, речень), яка виявляє себе в дискурсі (від фран. *discourse* «мова, зв'язний текст»). Іншими словами, якщо текст є переважно абстрактною, формальною конструкцією, то дискурс — це різні види актуалізації тексту, взятого в подієвому аспекті. До дискурсу включаються як вербальні, так і невербальні елементи.

Для електронної лінгводидактики вважаються важливими такі ідеї комунікативної лінгвістики [6, с. 89–90]:

- а) мовленнєві акти розглядаються як одиниці комунікації й одиниці навчання;
- б) критерієм відбору мовленнєвих актів виступає мовленнєва інтенція мовця, котра регулює мовленнєву поведінку та змістовно організовує її;
- в) оволодіння мовою передбачає формування у майбутніх філологів комунікативної компетенції, яке відбувається в ретельно дібраних ситуаціях спілкування, котрі слугують стимулом для виникнення мовленнєвого наміру й реалізації мовленнєвого акту.

Робота у царині *порівняльно-зіставного мовознавства*, уможлиблює отримання відомостей про системи виучуваної і рідної мов, спираючись на які можна визначити складнощі оволодіння ІМ носіями інших мов. В електронній лінгводидактиці успадковуються на новому рівні властивості й якості лінгводидактики як суміжної галузі знання, у якій мова розглядається не лише як феномен, а й як предмет вивчення і викладання [6, с. 90].

Лінгводидактичний опис мови, на відміну від власне лінгвістичного, будується на поєднанні *лінгвістичної системності* й *методичної доцільності* [16, с. 49].

В електронній лінгводидактиці враховуються дані традиційної лінгводидактики, котра [6, с. 90–91]:

- а) оцінює факти мови з точки зору їхньої об'єктивної простоти/складності й відповідно складності/легкості їх засвоєння;
- б) визначає зміст й обсяг мовного матеріалу — фонетичного, лексичного, граматичного, необхідного та достатнього для розв'язання завдань певного етапу навчання;
- в) вказує на потенційні складнощі опанування конкретними явищами мови й виробляє рекомендації щодо попередження і подолання цих складнощів;
- г) диктує послідовність вивчення мовних одиниць — за принципом від простого до складного;
- д) рекомендує використання найраціональніших прийомів навчання, які враховують, насамперед, специфіку мовного явища.

Лінгводидактичний підхід до формування професійної компетентності майбутніх філологів включає й урахування ними особливостей рідної мови, використання моментів схожості мовних явищ і попередження негативного впливу в разі їхніх розбіжностей.

Широкі лінгвістичні знання є підґрунтям предметної компетенції. Вони дозволяють викладачеві правильно визначати й розв'язувати конкретні завдання в роботі над кожним мовним явищем, чи то звук, нове слово, граматична форма, чи синтаксична конструкція.

За *комунікативної спрямованості електронного навчання мови* враховується той факт, що в мовленні немає поділу на аспекти й у природному процесі мовленнєвого спілкування одиниці різних рівнів функціонують не автономно, а взаємозалежно — комплексно. У практиці електронного навчання мови, як і у традиційному навчанні, організаційно виокремлюється лише один аспект — фонетичний, який передує лексичній, граматичній і мовленнєвій роботі [6, с. 91–92]. Матеріалом для ввідно-фонетичного курсу слугують не лише звуки і склади, а й слова і словосполучення для роботи над наголосом і ритмікою слова, прості і складні

речення для роботи над інтонацією. Тому ввідно-фонетичний курс правильніше назвати не суто аспектним, а аспектно-комплексним [16, с. 49].

Для розв'язання теоретико-методичних і практичних завдань навчання мови в електронній лінгводидактиці використовується досвід практичної фонетики, практичної лексикології, практичної граматики, створених на ґрунті традиційного викладання мови.

Прагнення зробити комп'ютерну технологію «доброзичливішою» викликало докорінні зміни у ставленні людей до персональних комп'ютерів і їхній поведінці. Складні комп'ютерні системи й периферійні пристрої є не лише відносно дорогавартісними порівняно з іншими формами персональної технології, а й вимагають певного рівня технічних знань і мають довести свою практичну цінність, перш ніж стати масовими [1, с. 57].

Нині важливу роль відіграє вміння користуватися пошуковими системами і розробляти складні пошукові стратегії. У зв'язку з цим набуває актуальності поняття «медіаграмотності». Воно має включати здатність критично оцінювати інформацію саму собою й у ширшому контексті її джерела. Така здатність є важливою, незалежно від того, де й як цю інформацію було знайдено. Необхідно завжди пам'ятати, що нові медіа дедалі більше допомагають створювати й закріплювати «псевдореальність».

Унаслідок зростання пошукових систем в Інтернеті й великих базах даних (включаючи домашні сторінки) нині, як ніколи раніше, інформацію слід фільтрувати. Усі користувачі нових медіа мають володіти навичками ефективного, логічного та цілеспрямованого пошуку, якщо взагалі сподіваються вийти на цікаву й потрібну для них інформацію [1, с. 56].

На сьогоднішній день багато мов світу функціонують у двох взаємозумовлених, пов'язаних одна з одною сферах — у традиційній (реальній) дійсності й у віртуальному просторі Інтернету. З одного боку, у мові й мовленні широко використовуються технічні можливості глобальної мережі, а, з іншого боку, основним засобом створення нового комунікативного середовища є жива мова.

Інтернет є не лише революційним технологічним винаходом, а й колосальним джерелом інформації, потужним засобом комунікації, культурним простором, що підтверджується такими метафоричними назвами, як, наприклад, «кіберпростір», «мережа», «всесвітня павутина», «інфобан», «інформаційна супермагістраль»,

«глобальне село» тощо. Також він є ще й об'єктом наукових досліджень, наприклад, філософії, теорії комунікації, психології, соціології, лінгвістики тощо. Для лінгвістики найважливішою є та обставина, що основним засобом формування Інтернет-простору служить саме жива мова. До віртуального простору Інтернету людина вступає, створюючи свій лінгвістичний образ. За словами Г. М. Трофимової, текст й особистість у віртуальній реальності стають рівнозначними [15, с. 36]. Факт, що єдиною реальністю у «віртуалі» є мовленнєвий образ комуніканта, усвідомлює і В. В. Новиков, висловивши думку, що кожен учасник стверджує свій авторитет своєю мовленнєвою поведінкою [12]. О. Є. Войскунський говорить про редукованість комуніканта до вербальних повідомлень [5].

В Інтернеті, як мережі зв'язаних один з одним комп'ютерів, широко використовуються технічні засоби комунікації і масової інформації. Це істотно позначилося на характері спілкування, на формі буття мови й тексту [13, с. 7], на людському мисленні. Однак, Інтернет відрізняється від усіх інших засобів комунікації, насамперед, своєю масовістю, масштабністю (глобальністю) та стрімкістю поширення.

Створений спочатку, головним чином, як джерело інформації, Інтернет перевершив багато очікувань, розвинувшись у напрямку комунікативності. За словами Л. Ю. Іванова [9, с. 134], у текстах, розташованих у мережі Інтернет, як правило, представлені всі виокремлювані функції мови: фатична, волюнтативно-персуазивна, когнітивна, тезаурусна, культуро-утворювальна й естетична.

Головними рисами нового комунікативного Інтернет-середовища, слідом за Г. М. Трофимовою [15], О. І. Литневською [10], М. Ю. Сидоровою [13] вважаємо: глобальність, кроскультурність, гетерогенність, фізичну непередставленість, поліфункціональність, інтерактивність, мультимедійність і гіпертекстуальність.

Комунікативне середовище Інтернету є гетерогенним і включає низку різних ситуацій і дискурсів. Для спрощення опису розрізняємо Інтернет як джерело інформації, з одного боку, й Інтернет як засіб комунікації. У першому випадку інформація транслюється з одного джерела багатьом отримувачам (мережева публіцистика, портали довідкових служб, каталоги бібліотек, сайти офіційних органів, фірм, установ). Тут, у принципі, можна говорити про масову комунікацію. У другому випадку мається на увазі низка ситуацій і пов'язаних із ними жанрів

(електронна пошта, списки розсилання, дискусійні групи, форуми, чати, *ICQ*, *IRC*, блоги, рольові ігри). У них йдеться про інтерперсональну комунікацію і вони є джерелом жанрових і мовленнєвих перетворень, новацій. Зосередимося саме на другому, комунікативному аспекті Інтернету, представивши усереднений веб-комунікативний акт з урахуванням якнайбільшої кількості часткових випадків. Основою викладу послужить структура комунікативного акту, який включає ситуацію, учасників, канал, носій, код, зміст і комунікат (текст).

Мовлення, репрезентоване в Інтернеті, характеризується набором ситуаційних обмежень, які роблять його несхожим на інші варіанти англійської мови. Повідомлення, котрі передаються по мережі, не є ані писемними, ані усними у звичному розумінні цих слів. З одного боку, між учасниками легко налагоджується взаємодія й відбувається чергування тем, що є характерним для деяких варіантів усної англійської мови.

Проте їх не можна назвати суто усними повідомленнями, оскільки учасники не бачать і не чують один одного. Не можна вважати їх і суто писемними, оскільки багато з них створюються прямо в онлайн-режимі, що виключає використання стратегій планування й редагування, які використовує навіть найнеформальніший адресант [1, с. 56–57].

Щодо комунікативної ситуації, то кіберпростір позбавлений традиційних просторово-часових координат. У цьому випадку метафорично говорять про «смерть часу й відстані». Спілкування відбувається поза територіальними кордонами, часовими поясами й, відповідно, Інтернет-комунікація є дистантною. Однак, через інтерактивність багатьох дискурсивних форм (електронної пошти, чату, *ICQ*, форуму, рольових ігор) спостерігається тенденція створювати ефект контактності, начебто спілкування відбувається безупинно, «тут» і «зараз». Позамережевий, хронологічний час в Інтернеті не відіграє значної ролі. Точкою відліку можна вважати, швидше за все, момент присутності комуніканта в мережі. Комунікація здійснюється або синхронно, у режимі он-лайн, або асинхронно, відтерміновано, у режимі офф-лайн. Зазначимо, що другий тип спілкування трапляється набагато частіше. Попри це, завдяки технічним властивостям Інтернет-середовища комунікант може одночасно брати участь у декількох дискурсивних формах.

Відсутність просторово-часового дейксиса найчастіше компенсується наявністю спільного досвіду, фонових знань. Усвідомлюючи його недостатність, комуніканти (чату, рольових ігор) використовують вирази не лише в режимі «сказати/*to say*», тобто прямої мови, а й «зробити/*to do*» [18, с. 59], вживаючи форму дієслова 3-ої особи однини теперішнього часу, описуючи свої дії у момент мовлення (так званий зображальний реєстр мови, за М. Ю. Сидоровою [13, с. 48] та Г. О. Золотовою) [8, с. 113].

За синхронністю/асинхронністю, числом комунікантів, спрямованістю спілкування розрізняють, наприклад: 1) асинхронне спілкування «один — одному» (електронна пошта), 2) асинхронне спілкування «один — декільком» (списки розсилання) 3) синхронне спілкування «один — одному» (*ICQ*), 4) асинхронне спілкування «багато — багатьом» (форум), 5) синхронне спілкування «багато — багатьом» (чат).

Ускладненим є й чергування ролей, зворотний зв'язок. Наприклад, у чаті або на форумі остання репліка не може бути реакцією на попередню. Д. Кристал пише, що перш, ніж почати формулювати своє повідомлення, адресати, які знову долучилися до спілкування, читають, зазвичай, останні 4–5 реплік [18, с. 76]. Оскільки Інтернет-спілкування є асиметричним, відповідна реакція може взагалі не настати. Комуніканти отримують більше інформації, аніж відправляють. Загалом, однак, Інтернет характеризується підвищеною інтерактивністю, прискоренням зворотного зв'язку (наприклад, електронні листи).

У зв'язку з фізичною непередставленістю комунікантів, анонімністю, розчиненою тілесністю ускладнюються питання ідентичності, самопрезентації особистості в мережі. В Інтернеті зруйновано ієрархію соціальних ролей за статтю, віком, етносом, національністю, освітою, професією, соціально-економічним статусом [7]. Відсутні в Інтернеті також і фізичні (тілесні) комунікативні перешкоди (неприємна зовнішність, хвороба). Як наслідок, В. Ю. Нестеров розрізняє в Інтернеті довірливе й карнавальне спілкування. У першому випадку комунікант виступає особисто від себе, у другому — він конструює своє «я», надягає маску, створюючи образ автора [11].

Фізична непередставленість і рівноправність комунікантів, яка впливає з неї, створює атмосферу волі, викликає відчуття безкарності, що позначається або на

підвищеній відвертості, довірливості комунікації, або на її агресивності, інвективності. Ненормативними формами поведінки можна визнати: флейм/«наїзд» (уживання інвективної стратегії); флуд (заповнення дискусії беззмістовними висловленнями); спам (поширення в мережі незапитаної інформації); троллінг (уведення до дискусії свідомо помилкової інформації з надією на те, що хтось сприйме її як правдиву). Зазначена ситуація стимулює мовну гру, креативність.

За настановою комунікантів, Інтернет-спілкування можна розподілити на нефатичне (інформаційне) та фатичне, із поступовим збільшенням частки фатичного.

Реалізуючись за допомогою складної мережі зв'язаних один із одним комп'ютерів, Інтернет-спілкування є опосередкованим (із обмеженнями сенсорного досвіду), дистантним, найчастіше асинхронним. Процес комунікації здійснюється за допомогою клавіатури та монітора. Набирання тексту на клавіатурі доволі відрізняється від написання від руки, при цьому атрофуються зорові навички сприйняття образу слова [15, с. 126]. Вміння писати за допомогою клавіатури визначає швидкість спілкування, позначаючись і на чисельності помилок. Пристосування тексту до екрана монітора, у свою чергу, стало одним із чинників сприйняття мовлення.

Майже винятковий засіб повідомлення в Інтернеті – це графіка. Відсутність паравербальної (інтонаційної) і невербальної (жестикуляції, міміки, поз) складових повідомлення привела до вироблення комунікантами особливих прийомів передавання інтонації (множення графем, розділових знаків, використання великих літер й інших друкарських засобів – жирний кегль, підкреслення).

Для передавання невербальної складової служать так звані емотикони, смайлики. Однак, гама семантико-прагматичних відтінків, які вони передають, є досить бідною. У чатах для вираження останніх використовуються коментарі у вигляді сценічних ремарок.

Тема, котру часто спрощено розуміють як предмет комунікації, є одним із найважливіших стилеутворювальних чинників, включаючи Інтернет-середовище. Тематично веб-комунікати варіюються від суто офіційних (наприклад, наукові публікації, повідомлення довідкових служб, сайти організацій і фірм, каталоги бібліотек), до неофіційних (форум, чат, електронний лист). Ступінь офіційності теми

визначає рівень мовного вигляду остаточного результату комунікації – тексту (його структуру, синтаксис, лексику, орфографію).

В Інтернеті репрезентується низка змін у розумінні тексту. По-перше, широке використання технології гіпертексту, яка становить сутність Інтернету, призвело до асиметричності співвідношення лінійності / нелінійності текстів на користь нелінійно, ступінчасто структурованих текстів, гіпертекстів. Інтернет у своїй сукупності – це величезний макрогіпертекст. По-друге, в Інтернеті спостерігаються зрушення тексту в напрямку мультимедійності. Друковані тексти супроводжуються графічною візуалізацією, анімацією, аудіо- або відеорядком. Інтернет-сторінка в цілому утворює політекст [15, с. 128]. По-третє, текст в Інтернеті є інтерактивним, комунікативно насиченим, націлений на зворотний зв'язок [11]. До ресурсів, опублікованих в Інтернеті, додається можливість висловити свою думку (гостьова книга, електронний лист, форум). По-четверте, змінюється розуміння авторства тексту. Інтернет уможлиблює створення тексту багатьма авторами (наприклад, Інтернет-роману, вірша), що також досить варіює вкорінені уявлення про межі тексту. По-п'яте, існують відмінності й у розумінні статичності тексту. Всі тексти, в тому числі й призначені для моментального сприйняття (наприклад, у чаті), можна зберігати, повертатися до них, легко опрацьовуючи їх. За способом створення, в Інтернеті наявні відредаговані (наприклад, веб-публікації), частково відредаговані (наприклад, пости на форумах, електронні листи) та спонтанні, невідредаговані тексти (чат-розмови). Тексти можна поділяти й на модеровані, й немодеровані [13, с. 55].

На думку Г. М. Трофимової [14], Інтернет є новим місцем функціонування мови, якого раніше не було. Мета Інтернет-лінгвістики полягає у вивченні комунікативних аспектів мови і її функціонування. Вважаємо, що завдяки писемній фіксації мовлення в Інтернеті багато явищ сучасної мовленнєвої практики стали лише виднішими, опуклими, що їх абсолютно не можна вважати новими, котрих раніше не існувало. Їх слід відмежовувати від суто мережних мовних перетворень, нововведень. Привертає до себе увагу й зворотний процес збагачення позамережної мовної реальності мережними елементами [15, с. 112].

В Інтернеті привселюдно, спонтанно, неформально, майже без цензури стали виступати різні прошарки суспільства. Особистісне, приватне спілкування стало надбанням публіки. Факт, що єдиний спосіб презентації людини в мережі – це її

мовленнєвий образ (мовленнєвий твір), стимулює вироблення нових стратегій самопрезентації із метою привернення уваги, ідентифікації, диференціації. Інтернет сприяє розширенню інтерактивної (діалогічної та полілогічної) комунікації. Монологічний текст часто виникає як реакція на попередній текст, підвищуючи свою діалогічність.

У зв'язку зі змінами умов функціонування мови в Інтернет-середовищі Л. Ю. Іванов виокремлює дві основні тенденції в мові Інтернету [9, с. 133]: 1) [...] ускладнення одних і спрощення інших засобів, яке відбувається одночасно, порівняно з аналогічними засобами в літературній мові [...]. Ця тенденція стосується плану вираження, плану змісту й плану прагматичних інтенцій. Частковий випадок зазначеної тенденції – це тенденція до вищої диференціації одних явищ і засобів при дифузійнішому користуванні іншими; 2) взаємний вплив норм писемного й усного мовлення.

З огляду на викладене, виокремлено такі загальні тенденції в царині функціонування та розвитку мови в мережі [4, с. 66]: 1) контамінація засобів (наприклад, усного та писемного варіантів мовлення; розмовного й літературного мовлення; вербальної і невербальної складових коду; латиниці й кирилиці; української, російської й англійської мов); 2) ускладнення одних засобів (поліфункціональність, компенсація, конотація; гіпертекст, нові жанри) та спрощення інших (мовна економія, аграматизм, компресія); 3) дифузність одних і диференціація інших засобів (зміна функціонально-стилістичної характеристики наявних жанрів у бік розмовності; процеси термінологізації та детермінологізації); 4) експресивізація, карнавалізація, індивідуалізація мови, мовна гра.

Сполучення писемного варіанта мовлення із його інтерактивністю, діалогічністю змушує науковців по-новому глянути на опозиції «усний-писемний» і «розмовний-літературний». Крім формально та концептуально писемного мовлення, в Інтернеті складається нова форма мовлення, формально писемна, але концептуально усно-писемна (менш структурована, телеграфна, із наявністю усно-розмовних елементів), позначувана по-різному: писемне розмовне мовлення [3], комп'ютерна форма мовлення, Інтернет-мова [15], кібермова, нетспік, вебліш, нетліш, електронна мова або дискурс [18].

Спрощення спостерігається на рівні орфографії, пунктуації внаслідок недотримання синтаксичних правил уживання розділових знаків. Воно має чітко виражений індивідуальний характер. Говорять про так званий аграматизм. Комуніканти ігнорують межі або статус синтаксичних і номінативних одиниць. Слова на початку пропозиції, у тому числі й власні назви найчастіше пишуться з малої літери. Крапки, коми, дефіс, лапки й інші розділові знаки ставляться довільно. Трапляється й фонетичний принцип письма. Орфографія відбиває вимову за принципом «пишемо, як чуємо». Причину цього можна вбачати як у низькій мовній поінформованості комунікантів, так і з метою економії місця, часу, й, відповідно, грошей).

Цілком у дусі аграматизму зафіксовано і тенденції до аналітизму. Синтаксичні структури є фрагментарнішими. Формальні синтаксичні зв'язки послаблюються. Вони є вільнішими й часто формально не виражаються. Більша роль випадає контексту і порядку слів [15, с. 113]. Наявні також і різні усікання, еліпсис. Паратак西斯 превалює над гіпотаксисом, трапляються перерахування, однорідні члени пропозиції. Висловлення є коротшими, простішими (навіть за змістом).

На рівні лексики і словотвору тенденція до спрощення виявляє себе в явищах компресивного словотвору, абрєвіації: 1) утворення скорочень шляхом пропуску голосних (наприклад, *спс*, *спсб*, *плз*, *пжлста*, *thnx* (від *thanks*), *plz* (від *please*)); 2) виникнення літерних абрєвіатур, які складаються з початкових літер словосполучень або висловлень (наприклад, *IMHO* (від *in my humble opinion*), *BTW* (від *by the way*), *LOL* (від *laugh out loud*), *имхо*, *лол*). Цей прийом притаманний англійській мові, майже всі утворення запозичені з останньої у справжній формі; 3) утворення абрєвіатур (акронімів), які складаються з літер і цифр на основі тотожності вимови літери або цифри (наприклад, *U* — від *you*, *4U* — від *for you*, *CU* — від *see you*, *CUL8R* — від *see you later*, *B4* — від *before*). Знову йдеться про запозичені з англійської мови форми; 4) форми, котрі виникли шляхом регресивної деривації, яка часто ігнорує морфемні шви (наприклад, *інет*, *ава*, *прога*, *модер*, *адмін*, *інфа*). Трапляється й сполучення універбації та деривації (наприклад, *реал*, *вірт*, *очка*, *приват*).

Ускладнення орфографічних, пунктуаційних, у тому числі й друкарських засобів, убачаємо в їхньому використанні з метою: 1) компенсації паравербальної

(модуляції голосу, темпу, паузи, акценту, наприклад, багаторазове повторення літер, розділових знаків, підкреслення, розрядка, лапки) та невербальної складових комунікативного коду; 2) передавання різних модальних й оцінних значенневих відтінків (подиву, незгоди, обурення), 3) різних прагматичних інтенцій (мається на увазі утворення за допомогою знаків клавіатури так званих піктограм, емотиконів, які виражають різні емоції (найчастіше, радість, смуток, сміх тощо). Наявність їх у тексті часто розглядається як сигнал несерйозності; 4) з метою евфемізації (вуалювання вульгаризмів), 5) індивідуалізації мовлення, мовної гри.

На рівні синтаксису виявляє себе тенденція до ускладнення — це поширення використання структури гіпертексту. Останній розширив ланцюжок синтаксичних одиниць: синтагма, речення-висловлення, надфразова єдність, текст, гіпертекст [15, с. 134].

На рівні лексики і словотвору ускладнення спостерігається в галузі термінологізації (часто шляхом запозичення з англійської мови й поступового морфолого-синтаксичного поширення в рідній мові (наприклад, веб, он-лайн, онлайнний, Інтернет, Інтернетівський, браузер, хакер), слова виникають і шляхом семантичного прирощення змісту, наприклад, падати, контент, адміністратор, повисати [15, с. 81]. Потреба виступати під псевдонімом-ніком активізує ономасіологічний процес. У разі утворення ніків наявні випадки трансформацій власних імен (*M@rt* — Мартін, *AndyMan* — Андрій, *miss Julia* — Юлія, *Marisha* — Марина тощо). Ніки створені більше латиницею (*Shurik*, *zhmurik*, *Irinka*, *inozemec*), чим кирилицею (тітка Глаша, Кандид); іноді в складі ніка використовують обидва алфавіти (*Mila_Я*, *ГA_Newa*). З формальної точки зору, цікавими є випадки вживання великих і малих літер (*ІсТеРиКа*, *FausT*, *SiriuS*, *ZorG*, *NaStEnOK*, *He_Твоя*), розділових знаків (*s.w.e.e.t*, *B-e-g-i-n-n-i-n-g*) й інших символів клавіатури (*M@rt*, *M@susj@*, *Bl@ckDembel*, *Dantes\$*, *A_meli*). Поширеними є випадки використання у складі ніка слова «нік» (*nika_bez_nika*, Нік-кі, *Niksa*).

Великим прошарком нової лексики є комп'ютерний жаргон і сленг, які вирізняються найчастіше високим ступенем експресивності. Багато утворень містять у собі й ігровий компонент. Особливою популярністю користуються утворені від англійських слів жаргонізми, котрі завдяки фонетичній близькості до оригінала асоціативно й коннотативно пов'язані з розмовними, стилістично зниженими

прошарками лексики, у тому числі з лайкою, табуйованими словами. Так, наприклад, електронну пошту називають «милом», недосвідченого новачка — «юзвером», «юзвергом», переносний комп'ютер *laptop* — «лапою», комп'ютер — «компухтером», «контупером», «психом», «пентюхом (*Pentium*)», модем, який неправильно працює, — «мудемом», сервер — «стервером», лазерний принтер — «Лазарем», програміста — «погамером» тощо.

Щодо технічної термінології, яка використовується в мережі Інтернет, то вона, звичайно, не стільки зникає, скільки доповнюється й у багатьох випадках формується в нову категорію, оскільки члени «кіберкультури» вчать «ходити одним шляхом» і «говорити однією мовою», принаймні на початковому рівні через імітацію й занурення, щоб, так би мовити, «заповнювати пропуски», як це роблять люди із загальною культурою, навіть не маючи повну інформацію.

Культура тісно пов'язана з мовою. Подолати лінгвістичний бар'єр не так легко. Хоча вважається, що англійська мова, використовувана у глобальній комп'ютерній комунікації, є міжнародною, насправді нею володіють далеко не більшість мешканців планети. Це один аспект проблеми. Інший полягає в тому, що мова Інтернету є незвичайною і включає метафори, акроніми, знаки, символи тощо, а також безліч опозицій, які ніколи не були такими важливими, як нині, як, наприклад, «у реальному часі» на відміну від асинхронного часу або «реальний світ» на відміну від кіберпростору.

Старі терміни набули нових значень і вимірів. З'явилося багато нових термінів. Сформувався кодекс поведінки в Інтернеті, котрий передається, наприклад, під час онлайн-дискусій від «ветеранів» до «новачків» так само, як культура в оффлайн-світі передається від покоління до покоління батьками, викладачами, релігійними пастирями й іншими поважними в суспільстві людьми. Хоча не всі користувачі дотримуються правил, тим не менше, те, що поступово вимальовується, можна назвати «нетикетом». Важливо, що загальна тенденція до депрофесіоналізації мови комп'ютерної комунікації сприяє перетворенню її на засіб масової інформації [1, с. 58].

Висновки. Отже, Інтернет — це не лише інформаційне, а й комунікативне середовище, нове місце функціонування природної мови. У нових технічних умовах відбувається «комп'ютерно опосередкована комунікація», котра породила

«комп'ютерно опосередковану форму мовлення», формально писемну, концептуально усно-писемну, яка відрізняється особливостями електронного каналу передавання повідомлення. Це не стільки просторові, часові ліміти мовлення, особлива структура гіпертексту, котрі викликають стилістичні й мовні девіації, скільки демократичний, масовий, неформальний характер всього Інтернет-середовища. Саме останні призводять до стильової розмитості, розхитування мовної норми, індивідуалізації, мовної гри, розширюючи прихований потенціал мови по горизонталі й вертикалі. Такий підхід до досліджуваного об'єкта передбачає обов'язок вивчати актуальні процеси мовного розвитку, навчати їх і намагатися прогнозувати тенденції їхнього розвитку.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження вбачаємо у виявленні й описі філософських засад формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами Інтернет-технологій.

Список використаних джерел

1. *Бакулев Г. П.* Язык новых медиа / Г. П. Бакулев // Современные модели в преподавании иностранных языков и культур в контексте менеджмента качества образования : сб. материалов V Всерос. (с междунар. участием) науч.-метод. конф. — М. : РГСУ, 2011. — С. 55–58.
2. *Балыхина Т. М.* Методика преподавания русского языка как неродного (нового) / Т. М. Балыхина. — М. : РУДН, 2010. — 188 с.
3. *Буторина Е.* А поговорить? Интернет как лингвистический феномен [Электронный ресурс] / Е. Буторина // Справочно-информационный портал ГРАМОТА.РУ — русский язык для всех : [Сайт]. — Режим доступа : http://www.gramota.ru/biblio/magazines/gramota/net/28_50. — Загл. с экрана.
4. *Воборил Л.* Функционирование графики и лексики в компьютерной форме речи / Л. Воборил, Й. Пилатова // Русский язык: исторические судьбы и современность : труды и материалы III Международного конгресса исследователей русского языка / МГУ им. М. В. Ломоносова. — М. : МАКС-Пресс, 2007. — С. 64–68.
5. *Войскунский А. Е.* Развитие речевого общения как результат применения Интернета [Электронный ресурс] / А. Е. Войскунский // HR-Portal: Сообщество HR-менеджеров : [Сайт]. — Режим доступа: <http://www.hr-portal.ru/article/razvitie-rechevogo-obshcheniya-kak-rezultat-primeneniya-interneta>. — Загл. с экрана.

6. *Гарцов А. Д.* Электронная лингводидактика в системе инновационного языкового образования : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Александр Дмитриевич Гарцов. — М., 2009. — 398 с.
7. *Жичкина А. Е.* Стратегии самопрезентации в Интернет и их связь с реальной идентичностью [Электронный ресурс] / А. Е. Жичкина, Е. П. Белинская // Флогистон: Психология из первых рук : [Сайт]. — Режим доступа: <http://www.flogiston.ru/articles/netpsy/strategy>. — Загл. с экрана.
8. *Золотова Г. А.* Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова, Н. К. Онипенко, М. Ю. Сидорова. — М. : Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН, 2004. — 544 с.
9. *Иванов Л. Ю.* Язык Интернета. Заметки лингвиста / Л. Ю. Иванов // Словарь и культура русской речи. — М. : Индрик, 2001. — С. 131–148.
10. *Литневская Е. И.* Психолингвистические особенности Интернета и некоторые языковые особенности чата как исконно сетевого жанра / Е. И. Литневская, А. П. Бакланова // Вестник Московского университета. Серия 9: Филология. — 2005. — № 6. — С. 46–61.
11. *Нестеров В. Ю.* К вопросу об эмоциональной насыщенности межличностных коммуникаций в Интернете [Электронный ресурс] / В. Ю. Нестеров // Флогистон: Психология из первых рук : [Сайт]. — Режим доступа : <http://flogiston.ru/articles/netpsy/netemotions>. — Загл. с экрана.
12. *Новиков В. В.* Жанр виртуальной конференции / В. В. Новиков, Л. М. Тираспольский // Полигнозис. — 2001. — №1. — С. 94–104.
13. *Сидорова М. Ю.* Интернет-лингвистика: русский язык. Межличностное общение / М. Ю. Сидорова. — М. : «1989.ру», 2006. — 193 с.
14. *Трофимова Г. Н.* О чем пока молчит Рунет? [Электронный ресурс] / Г. Н. Трофимова // Справочно-информационный портал ГРАМОТА.РУ — русский язык для всех : [Сайт]. — Режим доступа : http://www.gramota.ru/biblio/magazines/gramota/net/28_11. — Загл. с экрана.
15. *Трофимова Г. Н.* Языковой вкус Интернет-эпохи в России. Функционирование русского языка в Интернете: концептуально-сущностные доминанты / Г. Н. Трофимова. — М. : Изд-во РУДН, 2004. — 380 с.

16. *Хавронина С. А.* Русский язык как иностранный. Инновационно-методический комплекс / С. А. Хавронина, Т. М. Балыхина. — М. : Изд-во РУДН, 2008. — 323 с.
17. *Щукин А. Н.* Обучение иностранным языкам. Теория и практика / А. Н. Щукин. — М. : Филоматис, 2004. — 416 с.
18. *Crystal D.* Language and the Internet / D. Crystal. — Cambridge : Cambridge University Press, 2001. — 272 p.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ СРЕДСТВАМИ ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЙ

Данилюк Сергей Семенович, кандидат филологических наук, доцент кафедры практики английского языка Учебно-научного института иностранных языков Черкасского национального университета имени Богдана Хмельницкого, г. Черкассы, e-mail: sedan@bigmir.net

Аннотация

Актуальность статьи заключается в изучении лингвистических основ формирования профессиональной компетентности будущих филологов средствами Интернет-технологий с учётом требований современной электронной лингводидактики. Целью статьи является определение и описание педагогических основ формирования профессиональной компетентности будущих филологов средствами Интернет-технологий. Статья посвящена освещению основных положений электронной лингводидактики, способствующей формированию профессиональной компетентности будущих филологов в аспекте использования в образовательном процессе Интернет-технологий. Внимание также акцентируется на описании коммуникативной среды Интернета.

Ключевые слова: Интернет-технология, электронная лингводидактика, профессиональная компетентность, эдукационный процесс.

LINGUISTIC BASICS OF FORMATION OF FUTURE PHILOLOGISTS' PROFESSIONAL COMPETENCE BY MEANS OF INTERNET TECHNOLOGIES

Serhiy S. Danylyuk, Ph.D. in Linguistics, Associate Professor of Conversational English Department, Educational-Scientific Institute of Foreign Languages, Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy, Cherkasy, e-mail: sedan@bigmir.net

Resume

The topicality of the article is in studying linguistic basics of formation of future philologists' professional competence by means of Internet technologies taking into account the requirements of modern electronic Linguodidactics. The aim of this paper is defining and description of linguistic basics of formation of future philologists' professional competence by means of Internet technologies. The article deals with highlighting of basic items of electronic linguodidactics, which helps to form future philologists' professional competence in the aspect of using Internet technologies in the educational process. Attention is also focused on the description of the communicative medium of Internet.

Key words: Internet technology, electronic Linguodidactics, professional competence, educational process.

Матеріал надійшов до редакції 05.10.2012 р.